

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

«Затверджено»

Голова приймальної комісії,
в.о. ректора Волинського національного
університету імені Лесі Українки

 Анатолій ГВОСЬ

Протокол приймальної комісії № 3
від 23 квітня 2025 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D7 ТОРГІВЛЯ ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА
ФІЛОСОФІЇ**

**(освітньо-наукова програма – ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА
БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

ЛУЦЬК – 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступного іспиту до аспірантури Волинського національного університету імені Лесі Українки розроблено відповідно до Законів України «Про освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>), «Про вищу освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>), постанови КМУ від 23.03.2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» зі змінами та доповненнями (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>), Національної рамки кваліфікацій України (<https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>), Положення про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (<http://surl.li/skopc>), Правил прийому до аспірантури та докторантури Волинського національного університету імені Лесі Українки (https://vstup.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/10_12.04.pdf).

Програма вступного іспиту орієнтована на вступників в аспірантуру з спеціальності D7 «Торгівля». Іспит проводиться у формі комп'ютерного тестування за фахом.

Згідно з вимогами екзаменуючий повинен продемонструвати загальнотеоретичні знання з економічних категорій, принципів та законів, знати фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, що впливають на ефективність господарської діяльності, роль підприємництва, торгівлі та біржової діяльності у формуванні економічної політики та роль у формуванні економічного регулювання, засади економічного життя суспільства, та підприємницьких структур.

Пропонований варіант програми вступного іспиту передбачає чітке структурування і розподіл навчального матеріалу за основними темами. Виклад основних положень тем деталізовано, що полегшує абітурієнту пошук літературних джерел і орієнтирів для підготовки до іспиту під час вступних випробувань.

Приймальна комісія Університету допускає до участі в конкурсному відборі для вступу до аспірантури вступників на основі повної вищої освіти (диплом магістра/спеціаліста).

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ

Сутність підприємництва як економічної категорії

Сутність підприємництва як форми господарської діяльності.

Принципи і механізми реалізації підприємницької діяльності.

Підприємство, його основні ознаки. Види та організаційні форми підприємств.

Види та особливості об'єднань підприємств.

Сутність, складові та характерні риси зовнішнього середовища підприємства.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

Сутність, функції та принципи управління підприємством. Методи управління суб'єктами господарювання.

Організаційні структури управління підприємствами, їх види, принципи побудови.

Методичні основи планування.

Стратегічні плани підприємства. Поточне та оперативне планування.

Економічна сутність та склад необоротних активів підприємства.

Оцінка та амортизація необоротних активів підприємства.

Спрацювання та відтворення основних засобів.

Ефективність використання основних засобів.

Виробнича потужність підприємства та методи її визначення.

Поняття оборотних активів підприємства, їх склад та структура.

Нормування та оцінка запасів промислових підприємств.

Ефективність використання оборотних активів.

Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства.

Показники наявності та використання персоналу.

Визначення чисельності персоналу та нормування праці.

Продуктивність праці та її планування. Чинники зростання продуктивності праці.

Поняття та структура заробітної плати.

Тарифна система оплати праці.

Форми та системи оплати праці.

Механізм регулювання заробітної плати.

Основні показники виробничої програми підприємства.

Формування якості продукції та забезпечення її конкурентоспроможності.

Організація виробничих процесів та виробничих циклів.

Методи організації виробничих процесів. Розрахунок параметрів однопредметних потокових ліній.

Суть витрат, їх класифікація.

Собівартість продукції та її види.

Калькулювання собівартості продукції.

Економічна сутність та функції ціни.

Види, структура ціни та методи її встановлення.

Капітал підприємства та його види.

Дохід підприємства, його суть і види.

Прибуток підприємства, порядок визначення та використання.
Рентабельність підприємства та ефективність діяльності підприємства.
Інвестиційна діяльність: сутність, суб'єкти та об'єкти.
Характеристика інноваційних процесів на підприємстві.
Інвестиційні та інноваційні проекти підприємства.
Показники ефективності інвестиційних та інноваційних проектів.
Сутність діагностики підприємства: види, завдання, методи.
Комплексна економічна діагностика діяльності підприємства.
Економічна безпека підприємства: сутність, складові, діагностика.
Загальна характеристика процесу реструктуризації підприємства.
Санація підприємства: сутність, економічний зміст, порядок проведення.

Структура та форми підприємницької діяльності

Банкрутство та ліквідація підприємства.
Сутність маркетингу та його сучасна концепція.
Види маркетингу залежно від розвитку і стану ринкового попиту.
Маркетингове середовище підприємства: сутність та основні ознаки.
Макросередовище підприємства та його основні складові.
Мікросередовище підприємства та його основні складові.
Маркетинг споживчих товарів.
Маркетинг товарів промислового призначення.
Основні принципи сегментування ринку. Три способи охоплення ринку.
Система маркетингової інформації.
Маркетингові дослідження: поняття, види, організація.
Модель купівельної поведінки споживача та її особливості.
Кон'юнктура ринку та її основні критерії.
Поняття про конкуренцію та її основні види.
Моніторинг конкурентів, методи і прийоми конкурентної боротьби.
Товар у маркетинговій діяльності підприємства.
Право на використання товарного знака. Основні вимоги до товарних знаків.
Місткість товарного ринку, чинники впливу на формування місткості ринку.
Маркетингова стратегія ціни. Основний закон, що обумовлює залежність попиту на товар від ціни.
Розповсюдження – один із елементів комплексу маркетингу. Поняття про канали розповсюдження і його функції.
Сутність мерчандайзингу та його функції.
Маркетингова логістика та її основні функції.
Сутність стратегії просування. Аргументи “за” і “проти” маркетингової стратегії просування.
Стимулювання збуту як комплекс маркетингових комунікацій.
Управління маркетингом та його основні етапи.
Виявлення нових ринків товарів за допомогою сітки розвитку товару і ринку. Метод компанії Boston Consulting Group.
Поняття, суть і завдання реклами. Соціально-психологічні основи реклами.
Поняття та основні принципи складання рекламних текстів.

Медіапланування та визначення рейтингів медіаносіїв.
Економічна ефективність рекламної кампанії.
Конкурентна стратегія: сутність та її види.
Менеджмент: сутність, значення та історія розвитку.
Сутність, особливості та класифікація функцій менеджменту.
Основні вимоги до менеджера та його роль на підприємстві.
Організування як загальна функція менеджменту.
Переваги та недоліки організаційних структур управління.
Аналіз та оцінювання організаційних структур управління.
Формування організаційних структур управління в умовах зовнішньоекономічної діяльності.

Делегування, його етапи та умови застосування. Планування як загальна функція менеджменту. Характеристика основних методів розробки планів. Мотивування як загальна функція менеджменту.

Класифікація та характеристика теорій мотивації.
Матеріальні стимули праці: зміст та фактори впливу.
Контролювання як загальна функція менеджменту.

Види контролю та їх характеристика.

Вимоги до контролю, заходи підвищення ефективності контролю. Сутність та процес формування методів менеджменту.

Управлінські рішення та їх класифікація.

Процес прийняття управлінських рішень.

Методологія оцінки показників підприємницької діяльності

Методи прийняття раціональних управлінських рішень та їх оптимізація.

Організація та контроль реалізації управлінських рішень.

Комунікації у менеджменті: сутність, види та інформаційне забезпечення.

Комунікаційний процес: сутність, елементи та етапи здійснення.

Проблеми міжособистісного спілкування та шляхи їх подолання.

Керівництво: сутність, засади, місце у процесі менеджменту.

Роль лідерства у системі управління.

Влада як основна категорія керівництва, форми влади. Основні стилі керівництва в процесі управлінської діяльності.

Взаємозв'язок відповідальності та етики у менеджменті.

Ефективність менеджменту та її види.

Методологія макроекономічної науки.

Макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія.

Система національних рахунків та методологічні принципи її побудови.

Основні показники макроекономічних вимірювань.

Номінальний та реальний ВВП та методи його обчислення.

Економічні цикли: сутність, структура, причини та види.

Особливості сучасних економічних циклів. Антициклічна політика держави.

Інфляція: сутність, причини та види.

Зв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса. Антиінфляційна політика держави.

Зайнятість і безробіття. Закон Оукена.
Споживання та заощадження як функції доходу.
Середня та гранична схильність до споживання й заощадження.
Інвестиції та фактори інвестування.
Сукупний попит. Фактори сукупного попиту.
Сукупна пропозиція. Фактори впливу на сукупну пропозицію.
Механізм досягнення рівноваги в економіці.
Витратні моделі економічної рівноваги.
Модель економічної рівноваги за методом “видатки – випуск”.
Модель економічної рівноваги за методом “вилучення – ін’єкції”.
Мультиплікативний вплив сукупних витрат на ВВП.
Визначення рівноважного ВВП в умовах неповної та повної зайнятості.
Методи та інструменти державного регулювання економікою.
Кейнсіанська теорія макроекономічного регулювання.
Класична модель макроекономічної рівноваги.
Фіскальна політика держави: зміст, види та завдання.
Дискреційна фіскальна політика.
Політика автоматичних стабілізаторів.
Фіскальна політика та державний бюджет.
Бюджетний дефіцит.
Державний борг та його вплив на національну економіку.
Грошово-кредитна політика: зміст, завдання та інструменти.
Модель пропозиції грошей. Грошовий мультиплікатор.
Попит на гроші.
Механізм досягнення рівноваги на грошовому ринку.
Передавальний механізм грошово-кредитної політики.
Вплив монетарної політики на економіку.
Центральний банк та його роль у здійсненні грошово-кредитної політики.
Теорії міжнародної торгівлі.
Структура платіжного балансу.

Зовнішнє середовище впливу на підприємницькі структури

Валютний курс і фактори, що на нього впливають.
Рівновага товарного, грошового та зовнішнього ринків.
Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП.
Зовнішньоекономічна політика: основні елементи та їх характеристика.
Ринок праці: суб’єкти, об’єкти, функції.
Механізм формування рівноваги на ринку праці. Умови рівноваги трьох ринків. Модель Хікса-Хансена.
Соціальна політика та її інструменти.
Державна політика зайнятості. Проблема нерівності доходів населення.
Теорія економічного зростання. Виробнича функція економічного зростання.
Модель економічного зростання Харрода-Домара та модель економічного зростання Солоу.
Загальна характеристика економічного потенціалу та його структура.

Основні форми та методи державного регулювання розвитку регіонів.
Економічні теорії та базисні інститути національної економіки.
Регулювання торгівельної діяльності. Тарифні і нетарифні методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
Економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності.
Особливості формування та розвитку національної економіки України.
Виробничо-технологічний потенціал національної економіки.
Форми і механізми інтеграції національної економіки у світове господарство.
Природно-ресурсний потенціал: сутність та характерні ознаки.
Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури.
Демографічний і трудовий потенціал економіки України.
Зовнішньоекономічний потенціал національної економіки.
Суть державного програмування. Види державних програм.
Програми економічного і соціального розвитку. Міжнародні програми.
Транспорт і зв'язок національної економіки.
Державне прогнозування національної економіки: сутність, методи, особливості.
Механізм регулювання еколого-економічних процесів у національній економіці.
Вплив науково-технічного прогресу на економічний і соціальний розвиток вітчизняної економіки.
Критерії та пріоритети економічного зростання. Основні складові стратегії розвитку.
Сутність структурної політики: цілі, пріоритети, механізми.
Поняття структурного ефекту та його вимірювання.
Науково-технічна політика: цілі, принципи, форми та методи реалізації.
Корпоративне регулювання в господарській системі національної економіки.
Державне регулювання структурних зрушень в економіці.
Зміст та основи формування господарського комплексу.
Політико-правові аспекти регулювання національної економіки.
Основні тенденції відтворювальних процесів в економіці України.
Державне замовлення як засіб задоволення державних потреб.
Механізм регулювання рівня та якості життя населення в національній економіці.
Поняття регіону. Діагностика регіонального розвитку.
Державне регулювання відносин в АПК України.
Ринковий механізм регулювання національних економічних систем.
Ринкова трансформація грошово-кредитної та фінансової системи в Україні.
Міжнародна торгівля: сутність, значення, механізм реалізації.
Фінансово-бюджетне регулювання національної економіки України.
Антимонопольна політика України: зміст, інструменти регулювання.
Сутність суспільно-географічного районування та адміністративно-територіальний устрій України.
Вплив державного регулювання на розвиток сфери товарного обігу в

національній економіці.

Державні регіональні прогнози та програми: сутність, механізм реалізації.

Організаційно-правові види підприємств

Інтегровані корпоративні структури: сутність та значення.

Державне регулювання національної економіки: зміст, форми та методи регулювання.

Класифікація регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку. Поняття світового господарства: структура, тенденції розвитку.

Особливості розвитку лізингових компаній в сучасних умовах.

Реальні та номінальні доходи населення та їх регулювання.

Механізм регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Функціональні економічні системи в національній економіці: зміст та особливості функціонування.

Міжгалузевий баланс виробництва та розподілу продукції, його роль в державному регулюванні національної економіки.

Сутність економічної безпеки національної економіки: складові, механізм реалізації.

Міжнародна економічна безпека. Засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Попит: індивідуальний та ринковий; сутність, закон і фактори зміни.

Пропозиція: індивідуальна та ринкова; закон і фактори зміни.

Ринкова рівновага: сутність, відхилення, види та механізм відновлення за Л.Вальрасом і А. Маршаллом.

Концепція еластичності попиту і пропозиції та її практичне застосування: цінова, за доходом, перехресна.

Економічна корисність: сутність, види, закони.

Суб'єктивні уявлення споживача щодо вибору: крива і карта байдужості, конфігурації кривих байдужості, гранична норма заміщення.

Вибір споживача: бюджетна лінія та її зміни, кардиналістський і ординалістський підходи щодо оптимального вибору.

Ефекти заміщення і доходу: Дж. Хікс та Є. Слуцький.

Технологія і виробнича функція: сутність, види функцій, ізокванта та карта ізоквант.

Рівновага виробника: ізокоста, економічна та технічна ефективність.

Концепція економічних витрат: сутність та види витрат; коротко- і довгострокові витрати, їх криві і показники.

Короткостроковий період на ринку чистої конкуренції: крива попиту підприємства і граничний дохід; методи загальних та граничних показників у визначенні поведінки виробника.

Підприємство на ринку чистої конкуренції в довгостроковому періоді: механізм формування нормального прибутку та крива пропозиції; переваги та недоліки ринку.

Чиста монополія: види, причини виникнення, встановлення ціни та вибір обсягу продукції, максимізації прибутку та еластичність попиту.

Чиста монополія: цінова дискримінація, державне регулювання ринкових

цін природних монополістів.

Олігополія: види, характерні ознаки, показники концентрації виробництва.

Моделі некооперативної поведінки на ринку олігополії: «цінова війна», модель Курно, модель Бертрана.

Механізм встановлення на ринку олігополії високих і стабільних цін: «дилема ув'язнених» та ламана крива попиту.

Ринок монополістичної конкуренції: поведінка підприємства в коротко- і довгостроковому періоді.

Ринок монополістичної конкуренції: сутність, форми диференціації товару, види конкуренції та реклама, переваги і недоліки.

Основи ринку ресурсів: похідний характер попиту на ресурс, фактори формування та зміни попиту на ресурс, цінова еластичність попиту на ресурс.

Ринок праці: ставка заробітної плати; ефекти, що пояснюють характер індивідуальної кривої пропозиції праці.

Конкурентний ринок праці: сутність, крива пропозиції праці підприємства, умови максимізації прибутку.

Монопсонія на ринку праці: характерні ознаки, граничні витрати праці монопсоніста, умови максимізації прибутку.

Профспілка на ринку праці: методи впливу на ставку зарплати, подвійна монополія на ринку праці.

Економічна рента: сутність, види, взаємозв'язок з ціною землі.

Капітал як фактор виробництва: сутність, погляди економістів.

Позичковий відсоток як ціна капіталу: види, фактори зміни, процес дисконтування.

Теорія міжчасового вибору: гранична норма часової переваги, міжчасова бюджетна лінія.

Економічний і нормальний прибуток: погляди економістів щодо причин виникнення.

Загальна рівновага: сутність та відмінності від часткової рівноваги, ефект зворотнього зв'язку.

Ефективність у виробництві: скринька Еджворта та Парето оптимальний розподіл ресурсів.

Ефективність в обміні: скринька Еджворта та Парето оптимальний розподіл благ.

Економіка добробуту: теореми та критерії.

Негативні екстерналії: сутність та вплив на економічну ефективність.

Позитивні екстерналії: сутність та вплив на економічну ефективність. Регулювання екстерналій: методи, теорема Коуза.

Суспільні блага: сутність, види, механізм визначення обсягу.

Суспільні блага: оптимальність та пряма демократія, теорія «середнього» виборця.

Представницька демократія та суспільний вибір: політика «торгівлі» голосами, лобіювання інтересів та обсяг суспільного блага.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Апопій В. В. Організація торгівлі: підручник; 3-те вид. К.: Центр учбової літератури, 2016. 632 с.
2. Апопій В. В. Теорія та практика торговельного обслуговування: навч. посібн. К: Центр навчальної літератури, 2019. 496 с.
3. Балджи М. Д., Добрава Н. В., Однолько В. О., Осипова М. М. Торговельне підприємництво : навч. посібн. Київ :Кондор-видавництво, 2017. 112 с
4. Балджи М.Д., Допіра І.А., Однолько В.О. Економіка та організація торгівлі: навч.посібн. – Київ : Кондор-видавництво, 2017. 368 с.
5. Беднарчук М. С. Біржові товари: підручник. Львів: «Магнолія-2006», 2007. 365 с.
6. Біржові торги необробленою деревиною – перспектива розвитку ринку лісоматеріалів. URL : http://www.kdu.edu.ua/PUBL/statti/2014_6_111.pdf
7. Бойчик І. М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор, 2016. 378 с.
8. Бурик А. М. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2018. 260 с.
9. Господарський кодекс України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15)
10. Бандурка О.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. Харків. ХНУВС, 2017. 192 с.
11. Ліпич Л. Г.Б, Морохова В.О., Московчук А.Т. Організація виробництва: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: редакційно видавничий відділ ЛДТУ, 2002. 256 с.
12. Лойко В.В., Макаровська Т.П. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ: КНУТД. 2015. 267 с.
13. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. Основи біржової діяльності: навч. посібн. К. : ЦП Компринт, 2017. 450 с.
14. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О. Основи підприємництва: Підручник.; під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 493 с.
15. Сотник І.М., Таранюк Л.М. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність [Текст]: підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
16. Сотник І.М., Таранюк Л.М. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
17. Податковий кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI : [Електронний ресурс]. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17)
18. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1>
19. Резнік Н. П., Ліщук О. Сучасний стан біржової торгівлі на ринку зернових URL : http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/14_2018/19.pdf
20. Ліщук Ю.С. Розвиток біржового ринку сільськогосподарської продукції URL: [http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/24.pdf.](http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/24.pdf)

21. Савицька Н. Л., Савицька І.Ю., Мелушова А.В., Красноусов А.В. Торговельне підприємництво: навч.-метод. посібн. Х.:Видавництво Іванченка І.С., 2017.214 с.
22. Міщук І. П., Міценко Н. Г., Фролова Л. В. Торговельне підприємництво: підручник. Одеса: Бондаренко М. О., 2018. 640 с.
23. Тягунова Н. Підприємництво і бізнес культура. Центр навчальної літератури, 2017. 118 с.
24. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> .
25. Вісім стовпів соціального бізнесу в Україні. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/hnidenko/visim-stovpiv-sotsialnogobiznesu-v-ukrajini-885249.html>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Конкурсний бал вступника оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступник розв'язує 40 завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється максимально 2,5 балів. Якщо вступник надав правильні відповіді менш ніж на п'ять запитань, вступний іспит вважається не складеним.

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника:

- ✓ 1 рівень (високий): 200-180 балів;
- ✓ 2 рівень (середній): 179-160 балів;
- ✓ 3 рівень (достатній): 159-140 балів;
- ✓ 4 рівень (низький): 139-100 балів.

Голова предметної комісії

Костянтин ПАВЛОВ

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ